

Fataburen 1984

Fataburen

1984

Fataburen

1984

Nordiska museets och Skansens årsbok

Redaktör: Elisabet Stavenow-Hidemark
Redaktionssekreterare: Berit Nordin

Summaries translated into English by
John Hogg

Pärmens framsida: Utsnitt ur bildmontage från Atlas verkstäder i Stockholm. Teckning av Georg Stoopendaal (1866–1953), publicerad i Svenska Familj-Journalen Svea 1888.

Pärmens baksida: Skiss till utställningsbyggnad i Nordiska museets stora hall för utställningen Modell Sverige. Teckning av Leif Qvist.

Omslagsarrangemang: Håkan Lindström

Om inte annat anges tillhör bildmaterialet Nordiska museet

© Nordiska museet och respektive författare

Tryckt hos Bohusläningens Boktryckeri AB, Uddevalla 1984

ISBN 91 7108 237 9

ISSN 0348 971 X

Mats Rehnberg

1916–1984

Foto Folke Hellberg, Pressens Bild.

Som fil stud deltog Mats Rehnberg 1938 och 1939 tillsammans med Albert Nilsson (Es-keröd) i undersökningar av Gruddbo på Sol-lerön. Det var här som han blev klar över att han skulle ägna sitt liv åt folklivsforsk-ning. Ofta återkom han i samtal till upple-velserna och det ålderdomliga livet på Sol-lerön. Året därpå började han följaktligen som e o amanuens vid Nordiska museet. Sedan 1941 innehade han dessutom halvtids-tjänst vid Etnologiska undersökningen, en befattning som han behöll ända tills han

gick över till Sveriges Radio hösten 1959. Från 1944 var han tf museilektor och före-stod undervisningsavdelningen. Året därpå blev han ordinarie museilektor. 1946 ut-nämndes Mats Rehnberg till intendent. Från 1956 tjänstgjorde han dessutom som sekreterare och föreståndare för kansliet. 1957 blev han förste intendent.

Efter åren vid Sveriges Radio/TV åter-vände Mats Rehnberg 1969 som professor i etnologi vid museets institut för folklivs-forskning, varifrån han pensionerades 1981.

Dessa tre stora epoker i Mats Rehnbergs liv karaktäriserades av hög arbetskapaci-tet, en stor skriftlig produktivitet och fram-för allt ett imponerande brett kunnande och en briljant verbal uttrycksförmåga.

Redan när Mats Rehnberg kom till mu-seet väckte han uppmärksamhet genom sina radikala åsikter och sitt respektlösa sätt att agera. Den överväldigande idériokedomen, vitaliteten och arbetstakten gav påtagliga resultat.

Som museilektor fullföljde Mats utveck-lingen från Ernst Klein, byggde ut kontak-terna med skolan och breddade utbudet. Den normala vardagsverksamheten i mu-seet och på Skansen överlät han utan större ceremonier åt en varierande styrka av stu-denter. Han engagerade Åke Edfeldt mfl psykologer att analysera relationen bild-text-föremål-story i utställningar. Han lät 1952 göra den första egentliga publikunder-sökningen på Nordiska museet. Ett av många nya pedagogiska grepp bör nämnas: att låta barnen leka sig fram till kunskap genom tävlingar i att upptäcka föremål. Samtidigt engagerade han sig starkt i folk-

bildning på bred bas och blev i de mest skilda sammanhang eftersökt och uppskattad som föreläsare och berättare.

Under en lång tid var Mats Rehnberg också motorn i Etnologiska undersökningens verksamhet. Medan de äldre kollegerna koncentrerade sig på specialforskning, skrev han frågelistor och meddelanden, såg till att svaren flöt in i en strid ström och blev bearbetade. Den stor skaran meddelare var ingen anonym allmog – han lärde känna de flesta av dem personligen och respekterade dem som kunniga och färgstarka individer. Vid sidan härav företog han en rad fältarbeten i olika landskap, avseende byliv, spelmanstraditioner, gruvarbetarnas liv, fiske, helgseder osv.

Den avgörande insatsen på Eu var för Mats Rehnbergs del insamlingen och publiceringen av arbetarminnen, sedan Ivar Lohansson visat vägen till statarnas episka berättarförmåga. Vad som än sagts i senare debatt om museernas bristande intresse för arbetarklassen, är det ofrånkomligt att Nordiska museet genom Mats Rehnbergs insatser kom i intensiv och långvarig kontakt med tusentals arbetare och deras fackliga organisationer inom nästan alla yrkesområden. De självbiografiska arbetarminnena redigerade och tryckte han i urval i en lång svit *Svenskt liv och arbete*. I arkivet finns dock merparten av materialet som en väsentlig källa till kunskapen om industrins, jordens och skogens Sverige.

Som ledare av undervisningsavdelningen stimulerade han bokförlagets verksamhet högst påtagligt. Handlingar, handböcker och kataloger, minnesvolymen och småskrifter gavs ut i tät följd. Han medverkade flitigt i Fataburen, redigerade antologier på andra förlag, skrev mängder av artiklar i många sorters tidningar och tidskrifter, från dagspressen till Metallarbetaren och Studiekamraten.

Mycket av detta var populariserande, vilket inte hindrade att Mats Rehnberg också bedrev egen primärforskning. Det fanns en reservation: han sa ibland att han hellre avstod från att disputera än från att hålla sig à jour med den aktuella, levande skön-

litteraturen och konsten. När han någon gång medverkade i större utställningsproduktioner (Vi stockholmare i historisk kalkalkad 1953, Ur den svenska fattigdomens historia 1956) fick de också en stark särprägel genom medverkan av unga konstnärer. Den okonventionella idériokedomen blev också ett extra plus vid hans expertmedverkan ute i landet, tex när Surahammars bruksmuseum eller Sundsvalls museum planerades.

Men forskningen släppte han inte. Avhandlingsämnet hette länge "Ungdomens nöjesliv" och avkastade en rad roliga uppsatser och småskrifter; inriktningen mot folkmusik och folkdans bidrog också till att Mats kom att spela en viktig roll, när Svenskt Visarkiv kom till. Till slut fann han dock nöjeslivet för omfattande och kanske motspännigt som ämne för den klassiska doktorsavhandlingen och valde istället innovationen Ljusen på gravarna.

Lunchbordet på Skansen, den tidens vardagsakademi, hade två brännpunkter: Sigurd Wallin, den skarpögde och mildt ironiske, som aldrig förstörde en historia men gärna turnerade den i utförliga och sirliga arabesker, och Mats Rehnberg, snabb, en smula otålig, alltför högljutt mångordig och dominant, tyckte en del, men osvikligt belärande och roande. Det paradoxala var, att dessa båda kontrasterande personer trivdes väl tillsammans.

Mats hade förmåga att röra sig obehindrat i de mest skiftande sammanhang och bland de mest olikartade människor, hellre givetvis i vardagsumgänge än i officiell eller akademisk festivitas. Okunnighet, pretentioner utan tacksning och byråkratisk dryghet hade han svårast att fördrå – då kunde han bli obarmhärtigt, ibland orättvist skarp. Mot sina yngre medarbetare var han oförbätterligt generös, fann alltid på råd att dela med sig eller spåra upp efterlängtd litteratur.

Framför allt gjorde han ingenting märkvärdigare än det var, redde lättfattligt ut knepiga frågor och gjorde associationsrika kopplingar mellan olika kulturområden. Genom Mats Rehnberg blev museet som ar-

betsplats eller upplevelseställe, etnologin som kunskapskälla eller forskningsfält öppnare, mänskligare och mera stimulerande.

Nordiska museet förbereder publiceringen av en bibliografi över Mats Rehnbergs

rika produktion och den minnesfond som Nordiska museet, Skansen och Institutet för folklivsforskning startade kommer småningom att dela ut medel till unga etnologer.

Sune Zachrisson